

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSCHE ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING

No. 273.

Deel XII.

15 Februari 1947.

Adres der Redactie:

G. L. VAN EYNDHOVEN, Eindhovenstr. 36, Haarlem. — Nederland

INHOUD: G. L. van Eyndhoven: Onze feestbundel. — A. J. Zöllner: In Memoriam Johannes Lindemans. — J. P. van Lith: De collectie Nederlandsche *Hymenoptera Aculeata* van wijlen den Heer J. Lindemans — C. O. van Regteren Altena: On the identity of a caterpillar figured by M. S. Merian. — H. J. Mac Gillavry: Het toppunt van voedselschaarschte en een voorbeeld van entomologische bestrijding. — G. L. van Eyndhoven: In Memoriam Mevr. E. D. Uyttenboogaart-Eliassen. — G. L. van Eyndhoven: In Memoriam Prof. Dr. S. L. Brug. — G. L. van Eyndhoven: Prof. Dr. J. C. H. de Meijere onderscheiden. — **Bibliothecaris:** Nieuwe aanwinst.

Onze feestbundel

Van de gelegenheid onzen feestbundel te bestellen, is druk gebruik gemaakt. Vrijwel iedereen zal deze uitgave ontvangen. Met erkentelijkheid mag worden gezegd, dat zeer velen van hun sympathie voor de Vereeniging blijk hebben gegeven door het overmaken van een extra-bijdrage. Onze dank aan allen. Dit moge de hechte samenwerking in onze N.E.V. symboliseeren.

Helaas zijn de moeilijkheden met het papier nog niet ten einde. Zoodra ook die zijn opgelost, zullen wij eindelijk beschikken over een uitgave, die ons eeuwfeest waardig is.

Namens het Bestuur

G. L. van Eyndhoven, Secretaris.

In Memoriam Johannes Lindemans

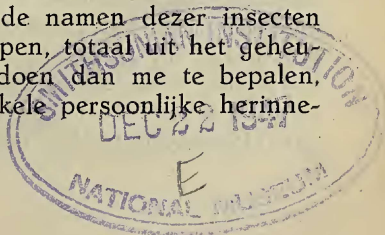
12 Aug. 1874—15 Sept. 1944

door

A. J. ZÖLLNER

Toen mij het verzoek bereikte enige regelen te wijden aan de nagedachtenis van mijn oude vriend J. Lindemans, heb ik dit een tijdlang in ernstige overweging gehouden. Niet dat ik niet volgaarne een steentje zou bijdragen om zijn persoon en verdiensten nog eens wat nader tot de lezer te brengen, maar omdat ik de overtuiging heb niet in staat te zijn zijn werkelijke verdiensten voor de entomologische wetenschap naar behoren te belichten. Daarvoor zou ik voldoende kennis moeten bezitten van onze Nederlandse Hymenoptera, een gebied waarvan ik als voormalig coleopteroloog niet voldoende op de hoogte ben. Wel heeft hij mij herhaaldelijk mededeelingen over nieuwe en verrassende vondsten voor de Ned. fauna gedaan, over Hymenoptera, door hem in Nederland aangetroffen, die uit het aangrenzend gebied of zelfs uit de ons omringende landen geheel onbekend waren, maar de namen dezer insecten zijn mij in de vele jaren, die sedert dien verlieden, totaal uit het geheugen gegaan. Ik zal dus niet anders kunnen doen dan me te bepalen, naast de vermelding van enkele feiten, tot enkele persoonlijke herinneringen.

DEC 22 1947

Johannes Lindemans werd 12 Augustus 1874 te Dordrecht geboren. Welke zijn opleiding geweest is en wanneer hij met het verzamelen en bestuderen van aanvankelijk inlandse, later ook tropische, vooral Indische vlinders begonnen is, is mij onbekend, hoewel hij mij af en toe wel over zijn jeugd heeft gesproken. Onze kennismaking dateert uit de eerste tijd na de oprichting van de Rotterdamse Natuurhistorische Club, waarvan hij zoo al niet tot de oprichters, dan toch tot de eerste leden behoorde en van welker vergaderingen hij een der trouwste bezoekers was. Geregeld toonde en besprak hij daar zijn min of meer zeldzame vondsten, zoals de verslagen dezer maandelijksse bijeenkomsten, gepubliceerd in verschillende jaargangen van „De Levende Natuur”, aantonen.

Een van zijn geliefkoosde vangplaatsen en vacantie-oorden was destijds Vorden, waar hij o.a. zijn exemplaren van *Apatura iris* L. vandaan had, die hij in de vroege morgenuren op bospaden wist te verschalken, terwijl ze later op de dag onbereikbaar hoog tussen de boomkruinen zich ophielden. Hoe bekend en gezien hij hier was, ondervond ik toen ik op zijn aanraden met mijn oudste broeder, ook lepidopteroloog en lid van de Club, zelf een vacantie daar doorbracht. Men rustte niet voordat we in hetzelfde laantje een avond gingen stropen en dezelfde bomen met het verleidelijke mengsel van honing en rum besmeerd hadden, die hij als vangstammen gebruikt had.

Niet lang daarna kreeg ik een uitnodiging zijn collectie eens te komen bezichtigen. Hij woonde toen op kamers aan de Delftse Vaart. Een gehele Zondagmorgen bleek niet voldoende om alle schatten, die hij bijeengebracht had en waartoe ook een kleine verzameling libellen behoorde, te bewonderen.

Op de duur echter breidde zijn collectie zich dermate uit, dat het hem naast zijn gewone werkkring te bezwaarlijk werd deze behoorlijk te verzorgen en toen hem door de heer J. H. Jurriaanse te Rotterdam een belangrijk bedrag ervoor geboden werd, accepteerde hij dit bod. Er was echter de bepaling bij gemaakt, dat hij voorlopig de verzameling zou blijven verzorgen, totdat genoemde heer voldoende ingewerkt zou zijn. Deze voorwaarde heeft hij ruimschoots vervuld. En dit eiste geen geringe toewijding, want de geldmiddelen, door de heer Jurriaanse voor de collectie beschikbaar gesteld, maakten een snelle uitbreiding daarvan met allerlei zeldzaamheden mogelijk, zodat een of twee gehele avonden per week aan die taak besteed moesten worden. Tenslotte schonk de heer Jurriaanse de verzameling aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden.

Na het overdoen van de vlindercollectie aan de heer Jurriaanse begon hij een collectie Hymenoptera, zowel inlandse als exotische, bijeen te brengen. In die tijd pas raakten Lindemans en ik meer intiem bevriend. Hij was toen reeds lang gehuwd en wij bezochten elkaar vaak, waartoe de Zaterdagavonden speciaal uitverkoren waren en waarbij nooit vergeten werd eerst enige laden met insecten te bekijken. Nu bleek me eerst, welk een gul en opgewekt gastheer hij was, zodat die bezoeken tot mijn aangenaamste herinneringen uit die tijd behoren. En niet alleen bleek mij toen zijn belangstelling slechts naar insecten uit te gaan. Neen, ook bezat hij prachtige antieke en moderne Chinese ivoren beeldjes, een aantal schilderijen, terwijl hij ook bezig was oud-Hollandse gekleurde prenten bijeen te brengen. Maar hij was niet uitsluitend verzamelaar van Hymenoptera, hij had er ook een uitgebreide kennis van en interes-

seerde zich even goed voor de biologie er van, zoals mij uit zijn gesprekken herhaaldelijk bleek. Een aantal kostbare en zeldzame werken had hij zich voor zijn lievelingsstudie aangeschaft.

Hoewel zijn vacaties natuurlijk slechts beperkt waren, stelde zijn beroep, eerst als vertegenwoordiger der firma Benedictus te Rotterdam en later van Van Markens Drukkerij-Vennootschap te Delft hem in staat overal in ons land rond te neuzen en nu hier, dan daar, een bijzonder soortje machtig te worden. Het was mij een genoegen hem hierin een zij het ook geringe hulp te kunnen verlenen, door bij het verzamelen van kevers tevens Hymenoptera in mijn spiritusflesjes te doen verdwijnen. Tenslotte besloten we tot een gemeenschappelijke excursie naar het door mij zo geliefde Epen in Zuid-Limburg, waar ik nu ook dagen lang zijn onvermoeibare vlijt bij het verzamelen kon bewonderen. In de brandende zon, zo'n levensbehoefte voor de sluipwespen, de door hem meest gewaardeerde der Hymenoptera, kon hij uren langs dezelfde ruig begroeiende heggen heen en weer lopen, om, gewapend met zijn net, de wespen te verschalken. Hoe genoot hij in zulke uren! Steeds greep hij de diertjes met de hand uit het net, wat hij gewoonlijk ongestraft kon doen, daar de dieren hun wapen meest slechts als legapparaat bezigen. Toch ontzag hij zich ook niet goudwespen zo te grijpen, hoewel hij zeer goed wist, dat ze gevoelig steken konden. Dit herinnert me tevens aan een scherts, die hij zich eens ten opzichte van de overige pensionarissen veroorloofde. Toen deze, vooral de dames, zich namelijk erg bevreesd toonden voor de *Vespa's*, die de zoetigheden en dranken aan tafel omzwermden, zeide hij, dat ze voor deze dieren absoluut niet bevreesd behoeften te zijn en toonde dit aan door er enkele met de hand te grijpen, waarbij hij wel zorgde slechts mannetjes te pakken, die hij natuurlijk zeer gemakkelijk aan de grote sprietten herkende. Hoewel zijn ongestrafte dapperheid algemeen bewondering opwekte, vond hij echter geen enkele navelger.

Helaas maakte zijn gezondheidstoestand het tenslotte noodzakelijk, dat hij zijn beroepsbezigheden vaarwel zegde. Hij vestigde zich toen te Harderwijk, waarmede aan onze geregelde omgang een einde kwam. Nog eenmaal bezocht ik hem aldaar, om nogmaals met de oude gastvrijheid te worden ontvangen. Hij verheugde zich toen, dank zij de rust, in een vrij goede gezondheid en besteedde zijn tijd, behalve aan zijn geliefde verzameling, tevens aan 't tuinieren. Het afscheid bleek later een afscheid voorgoed te zijn geweest. De oorlog heeft iedere verdere omgang tenslotte onmogelijk gemaakt. Wel wist ik, dat hij naar Ermelo verhuisd was, maar pas later vernam ik, dat hij daar op 15 September 1944 was overleden. Na zijn dood is de collectie Hymenoptera, overeenkomstig zijn wensch, ondergebracht in het Natuurhistorisch Museum te Rotterdam.

Van zijn hand verschenen in het Tijdschrift voor Entomologie:

Euphaedra imperialis (een nieuwe West-Afrikaansche Nymphalide), en Een merkwaardig *Cethosia*-wijfje van Yule-Island (Eng. Nieuw-Guinea) — deel LIII, 1910. In samenwerking met J. H. Jurriaanse: Bijdrage tot de kennis der Lepidoptera van Z.-O. Celebes en omliggende eilanden — deel LXII, 1919, en Een nieuwe *Attacus*-vorm van Burma en Indo-Australische *Attacus*-vormen — deel LXIII, 1920.

Hiermede hoop ik althans de persoon van Johannes Lindemans, die met zijn mede-entomologen betrekkelijk zo weinig omgang had, wat

nader tot de lezers van dit tijdschrift te hebben gebracht. De tijd, waarin onze beide levens een wijle door vriendschap en eenzelfde entomologische interesse verbonden waren, zal steeds tot mijn aangenaamste herinneringen behoren.

Maarn, Nov. 1946.

De collectie Nederlandsche *Hymenoptera Aculeata* van wijlen den Heer J. Lindemans

door

J. P. VAN LITH

De verzameling *Hymenoptera* van wijlen den Heer J. Lindemans, Ermelo, welke collectie thans in het bezit is van het Natuurhistorisch Museum te Rotterdam, bleek behalve de sluipwespen ook nog een aanzienlijk aantal Ned. aculeaten te bevatten, waarover nog slechts weinig was gepubliceerd. Ik heb het genoeg gehad in den winter 1944/45 deze gedeeltelijk nog niet op naam gebrachte bijen en wespen na te zien en met de Rotterdamsche collectie te combineeren.

Alvorens een overzicht te geven van de min of meer zeldzame soorten of vermeldenswaardige afwijkingen, laat ik enkele cijfers volgen, die eenigszins een indruk geven van den omvang der door Lindemans bijeengebrachte verzameling, waarbij wij dan in aanmerking dienen te nemen, dat zijn grootste belangstelling gericht was op de sluipwespen.

Het totale aantal Ned. aculeaten in deze collectie, bijna alle door Lindemans zelf gevangen, bedraagt circa 2600. Deze behooren tot 324 soorten (in totaal in Nederland ongeveer 582 soorten, zonder de mieren en de Bethylidae). Hiervan zijn waarschijnlijk twee soorten, namelijk *Chrysis austriaca* F. en *Psen (Mimumesa) belgicus* Bondroit nieuw voor onze fauna.

Moge onderstaande opsomming bijdragen tot een betere kennis van de verspreiding der soorten in ons land en een aansporing zijn voor hymenopterologen om de gegevens, waarover zij beschikken, te publiceren of althans met elkander uit te wisselen.

Cleptidae.

Publicaties over de verspreiding van deze familie in Nederland zijn mij niet bekend. Behalve de in Nederland algemeene *Cleptes semiauratus* L. bevond zich in de collectie Lindemans ook een ♂ van *Cl. nitidulus* F., dd. 22 Juli 1919 in Schiedam gevangen. Volgens mededeeling van den Heer Verhoeff komt deze soort ook in Noordwijk, Babberich en Kerk-Avezaath voor. In de stippeleerij op het pronotum — het voornaamste kenmerk — blijken nogal variaties voor te komen.

Chrysididae.

Ellampus pusillus F. Hiervan had Lindemans 1 exemplaar van Valkenburg, op 4 Juni 1931 gevangen; tot welke sexe dit dier behoort, kon ik bij gebrek aan voldoende vergelijkingsmateriaal nog niet uitmaken. In Leiden zou zich ook een ex. van Mook bevinden.

Holopyga gloriosa F. Deze soort schijnt in ons land niet zoo zeldzaam te zijn. In de coll. Lindemans trof ik een ♂ en een ♀ aan van de var. *amoenula* Dahlb., beide gevangen te Hulshorst in Augustus 1932.

Hedychridium roseum Rossi. Een ♀ van Epen (L.), Augustus 1926. Andere mij bekende vindplaatsen zijn Texel, Oosterbeek, Plasmolen en de Lijmers.

Spinolia unicolor Dahlb. Van deze fraaie goudwesp ving Linde-